

הרב זכריה טובי, ראש הכולל

הכשרת המטבח בדירות הגנ"ש בצה"ל

ראשי פרקים:

א. הצגת הבעיה

ב. הגעלה וליבון

1. כבולעו כך פולטו

2. גדר ליבון אינו כגדר הגעלה

3. הכשרת סכו"ם וכלי שני

ב. היתרא בלע או איסורא בלע

1. כלים שתשמישן על ידי האור

2. חמץ בפסח

3. בשר וחלב

ד. חידושו של שולחן ערוך הרב

ה. תשובת הרמ"ע מפאנו

ו. סיכום

***

א. הצגת הבעיה

בשל תחלופת האנשים המרובה בדירות הגנת הישובים בצבא יש קושי רב לפקח על הכשרות בהן, לכן נאלצים להתייחס אל המטבח ואביזריו (כולל השיש, אמצעי החימום, כלי הבישול והאכילה) כאל מטבח שאינו כשר (אלא אם יש עדות נאמנה שנוהל בכשרות).

נשאלתי על ידי חיילים כיצד עליהם לנהוג בהכשרת המטבח:

- כלים: סירים, צלחות, סכו"ם וכדומה.

- כלי טיגון, צליה ואפיה (מחבתות, תבניות אפיה וכו').
- שיש, כיור, כיריים חשמליות.
- תנור, טוסטר אובן, מיקרוגל.

ב. הגעלה וליבון

1. כבולעו כך פולטו

כדי לענות על שאלות אלו נדון בראש ובראשונה ביסוד הכשר כלים - הגעלה וליבון.

קיימא לן בדין הגעלת כלים הכלל "כבולעו כך פולטו" (ראה במשנת ע"ז ה, יב)¹, ודבר זה נלמד ממה שכתוב בתורה בכלי מדיין: "כָּל דְּבַר אֲשֶׁר יָבֵא בָאֵשׁ תִּעְבְּרוּ בָאֵשׁ וְטָהַר... וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבֵא בָאֵשׁ תִּעְבְּרוּ בַמַּיִם" (במדבר לא, כג), היינו, כמו שנבלע האיסור כך הוא גם נפלט.

ויש לדון בגדר דין "כבולעו כך פולטו", האם כוונת התורה שדבר שהשתמשנו באש, ההכשר על ידי האש, ודבר שהשתמשנו על ידי מים די בהגעלה. או שלא, רק כלפי בישול באש או במים אמרינן "כבולעו כך פולטו" אלא שכל פרטי הכשרו הם כבליעתו.

לדוגמא, אם השתמשתי בכלי בחום של 80 מעלות, האם ניתן להכשירו באותה דרגת רתיחה של 80, או שצריך דווקא רתיחה של 100, שאז המים מעלים בועות? ישנם כיום דודי בישול גדולים שהחום המקסימלי שלהם מגיע ל-80-70 מעלות ואי אפשר להגיע לרתיחה גבוהה יותר, האם הכשרם יהיה באותה דרגת רתיחה שלהם, או בעינן דוקא שהמים יעלו בועות ב-100 מעלות?

כמו כן, יש לדון לגבי ליבון, כגון בתנורי אפיה שיכולים להגיע רק ל-80 מעלות, האם יספיק להכשירם בליבון באותה דרגת חום בהם בלעו, או שצריך לחמם עד שינתזו ניצוצות?

¹ להלן: כבכ"פ.

2. גדר ליבון אינו כגדר הגעלה

הרא"ה (בדק הבית ד, ד. הביא דבריו הש"ך ביו"ד קכא סקי"ז) כתב לחלק בין הגעלה לליבון, שתכלית ההגעלה הוא להפליט את בליעת האיסור מהקדירה, ותכלית הליבון לשרוף את האיסור במקומו.

וכן כתב בפסקי מהרי"ט החדשים (סי' א) שליבון אינו מתורת הפלטה אלא שהאש שורפת את האיסור בכל מקום שהוא.

הגאון רבי צבי פסח פרנק בספרו **מקראי קודש** (פסח, ח"א עמוד רמח) כתב להלכה בשם הפרי מגדים (סי' תנא, א"א סק"ל), שגדר ליבון אינו כגדר הגעלה. הגעלה היא כפליטת האיסור שבלע - הגעלה פירושה הפלטה, שהכלים פולטים האיסור שבהם (והוא מלשון "שורו עבר וְלֹא יִגְעַל" [איוב כא, י]). אבל גדר ליבון הוא ששורף את בליעת האיסור ומכלה אותה. לפי זה יוצא, שבמקום שצריך ליבון אין אומרים "כבולעו כך פולטו", השייך רק להגעלה, ובה בלבד שייך לומר שבאותה מידה שבלע גם יפלוט. אבל ליבון, שגדרו שריפת האיסור, נעשה כאשר ניצוצות ניתזים בו. ולכן, אם נבלע בכלי שלא באמצעות מים, אף על פי שהבליעה לא היתה ברמת חום שיהו ניצוצות ניתזים, מכל מקום נכשר רק בליבון שמתז ניצוצות ובפחות מזה אינו שורף ומכלה את האיסור.

היוצא מדבריו של הגרצפ"פ, שלענין הגעלה אמרינן ככ"פ אך לענין ליבון אין ככ"פ. לפי זה, אם בליעת האיסור בכלי היתה על ידי מים ובחום שהיד סולדות בו, גם ההכשר יהיה בחום של יד סולדת, ואין צורך שיהיו בועות רתיחה במים.

ובאמת, כך פוסק המנחת יצחק (ח"ג, סז), דגדר הגעלה "כבולעו כך פולטו" ובאותה מידה של חום שהוא בלע כך הוא גם יפלוט. אלא שהמנחת יצחק (שם) דן בפסק השו"ע בהלכות פסח (או"ח תנא, ז) שפסק:

יש מי שאומר, דכפות העשויות מקרן אין להם תקנה בהגעלה, כיון שמתקלקלים במים חמין חיישינן דילמא חייס עלייהו.

ותמה על פסק השו"ע, הרי קיימא לן דהכשרן כמו תשמישן, ובוודאי התשמיש היה בחום כלי ראשון שאינו רותח כל כך (שאם לא כן יתקלקלו), כך הכשרן צריך להיות באותה דרגת חום - ומדוע לא ניתן להכשירן?

הן אמת, בדבר זה נחלקו הראשונים. בספר המנהיג (הל' פסח סי' ל) פסק שאסור להגעילין מחשש שמא יחוס עליהן ולא יגעיל את הכפות כראוי, אך הכלבו (סי' מח. ט) כתב שהר"ש חלק עליו ופסק שכבולעו כך פולטו, וכמו שחס עליהן כל השנה כך גם בהכשרן - והשו"ע פסק כשיטת המנהיג לחומר.

והקשה המנחת יצחק (שם) על ספר המנהיג, מדוע לא נאמר כבכ"פ, ובאותם מים שהשתמש בהם כך גם יכשירם?

ותירץ שאמנם אמרין כבכ"פ, אך המים צריכים להיות בדיוק כמו שבלעו ולא פחות מכך, וכיוון שאי אפשר לצמצם, לכן צריכים חום מעט יותר גבוה ממה שנבלעו - וכיוון שחס על כפות הקרן שלא יתקלקלו, פסק בספר המנהיג שאי אפשר להכשירם.

היוצא מזה, שבכל כלי שניתן לחממו מעט יותר מהחום שהשתמשו בו כשבלעו, ניתן להכשירו גם כשהמים אינם רותחים ומעלים בועות.

לפי דברי המנח"י והגרצפ"פ ישנה קולא גדולה בהגעלת כלים שניתן להכשירם באותה מידת חום שהשתמשו בהם גם ללא רתיחה שיעלו בועות. ואם כן, אותם דודים גדולים אשר יכולים להגיע לרתיחה מקסימלית 70-80 גם הכשרם יהיה באותה מידת חום ותו לא.

אך ראיתי בספר נהרות איתן (ח"ג, יד) למו"ר הרה"ג אברהם רובין, שחלק על דברי המנחת יצחק והגרצפ"פ בזה, וכתב שאין הגעלת כלים רק במים רותחים שמעלים בועות, כי זהו יסוד ההכשרה, שקבעו חכמים שכלי שבלעו על ידי מים הכשרתו רק על ידי מים רותחים המעלים בועות, ולא בפחות מכך, אף על פי שהשימוש בכלי היה בדרגת מים פחותה מזה.

וכך הסביר את כוונת ספר המנהיג, שכיוון שהכשרה בהגעלה היא רק באמצעות מים רותחים ומבעבעים, לא ניתן להכשיר כלי העשוי מקרן שאינו עומד ברמת

הרתחה כזו. לשיטתו, המושג כבולענו כך פולטו הוא רק לגבי סוג השימוש, במים או באש, אך לא אופי השימוש - לכן, אם השימוש היה על ידי מים גם ההכשרה תהיה על ידי מים, אבל אין זה אומר שהפליטה תהיה באותה דרגת חום בה השתמשו אלא מים מבעבעים בלבד.

וכך פסק השו"ע (או"ח תנב, א):

יש ליזהר להגעיל קודם שעה חמישית כדי שלא יצטרכו לדקדק אם הכלים בני יומן או לא, וכן אם מגעיל כלים שבליעתן מועטת עם כלים שבליעתן מרובה, וכן אם משהה הכלים בתוך היורה יותר מדאי ואינו משהה אותן כל כך, וכן כדי שלא יצטרך ליזהר שלא ינוחו המים מרתיחתן.

וברמ"א:

אך רבים חולקים וסבירא להו, שאין הגעלה מועלת כלום אם אין המים רותחים.

במשנה ברורה (סק"ו) כתב שהאחרונים השיגו על הרמ"א שגם דעת השו"ע כן היא, דאין הגעלה מועלת אלא בשעה שהמים רותחים, אלא שכתב שאחר זמן איסורו אסור להשהות הכלים לאחר שינוחו המים מרתיחתן דאז חוזרים ובולעים ממי הגעלה. מה שאין כן קודם, אין לחוש לזה כיון שעצם ההגעלה היה בעת רתיחתן.

ובשער הציון (סק"ד) כתב שהרמ"א חשב שכוונת השו"ע היא שביוורה הגדולה שמכניסים בה כמה כלים זה אחר זה, צריך להיזהר שלא ינוחו המים מרתיחתן, דיתרמי הכנסת הכלי והוצאתו בעת שאין המים מעלים רתיחה, ומשמע שקודם זמן איסורו אין לחוש לזה ומשום הכי השיג הרמ"א, אבל באמת אין כוונת השו"ע כן.

אם כן, בין לשיטת השו"ע ובין לשיטת הרמ"א הגעלה היא רק על ידי שהמים מעלים רתיחה, וכך פסק המשנ"ב בסק"ז דאפילו אם היד סולדת בהם אינו מועיל.

ואם כן, פסק המשנ"ב הוא נגד שיטת המנח"י והגרצפ"פ, שהגעלה מועילה אפילו באותה דרגת חום שבה השתמשו בכלי. ולפי זה מובן פסק השו"ע שהגעלה לא מועילה בכפות קרן, משום שצריך רתיחה עם בעבוע בכל הכלים.

אלא שיש מקום לדון מה הדין בדודים גדולים שמגיעים ליותר מ-100 מעלות חום, האם נצריך רתיחה גדולה מ-100 מעלות?

כתב הרב רובין, שגם בכהאי גוונא מספיקה רתיחה של מים שמעלה בועות, אפילו אם השתמשו ביותר מכן, משום שכך קבעו חכמים את סוג ההכשרה של השימוש במים, ואין צריך ביותר מכן שלא פלוג רבנן בזה.

3. הכשרת סכו"ם וכלי שני

המשנ"ב (סק"ח) כתב:

והנה טבע המים דנייחי מרתיחתן כשמכניסים בהם כלים צוננים להגעיל, על כן צריך להמתין בכל כלי עד שיעלו המים אבעבועות. ויש להזהיר למגעילים בזה, כי הם נוהגים בזה בקלות ומגעילין במהירות זה אחר זה ואינם מדקדקים לראות אם מעלים רתיחה. ואפשר ללמוד עליהם זכות, כי אין דרך להגעיל רק קערות וכפות שמשמשין על ידי עירוי, שבהם מהני הגעלה במים שהיד סולדת בהם לבד, אכן בקדרת נחושת ודברים שתשמישן על ידי כלי ראשון נראה שאפילו בדיעבד לא מהני הגעלה זו וצריך לחזור ולהגעיל.

הרי שהמשנ"ב פוסק, שבסכו"ם ובכלי שני שמשמשים בעירוי, בדיעבד מועיל גם אם המים פסקו מרתיחתן. ועל כן, יש ללמד זכות על המגעילים גם כאשר נחו המים מרתיחתן.

ב. היתרא בלע או איסורא בלע

1. כלים שתשמישן על ידי האור

הגמרא במסכת עבודה זרה (עו ע"א) כותבת:

תנן: השפודין והאסכלה מלבנן באור. והתניא גבי קדשים השפוד והאסכלה מגעילן בחמין? אמר ליה: עמרם ברי, מה ענין קדשים אצל גיעולי עובדי כוכבים? הכא היתרא בלע, התם איסורא בלע! אמר רבא: סוף סוף כי קא פליט, איסורא קא פליט.

ומסקנת הסוגיה:

רב אשי אמר: לעולם כדאמרן מעיקרא, הכא היתרא בלע הכא איסורא בלע, ודקא קשיא לך דבעידנא דקפליט איסורא קא פליט, בעידנא דקא פליט לא איתיה לאיסורא בעיניה.

כוונת הגמרא לומר שכאשר נבלעו הקדשים בכלי הם היו היתר. ואף שלאחר מכן נהפך לאיסור נותר, הואיל וכאשר הוא נפלט האיסור לא בעין, חשיב היתרא בלע, כי מעולם לא חל על זה שם איסור בעין. ואף אם נשאר משהו בלוע בכלי, הרי הוא קלוש לאחר ההגעלה ואין בו כח לאסור.

מתוך גמרא זו הסיקו הפוסקים (ב"י תנא, ד) שאם הכלי בלע היתר, אפילו על ידי האור - הוי היתרא בלע ואין צורך בליבון אלא בהגעלה בלבד. דוגמא לכך היא כאשר השתמשו בתבנית ואפו בה דבר חלבי - הוי היתרא בלע ומספיקה הגעלה כדי להפוך את התבנית חזרה לפרווה.

2. חמץ בפסח

בדין חמץ בפסח נחלקו הראשונים האם חשיב כהיתרא בלע או כאיסורא בלע, כי אמנם לפני הפסח הוי היתרא אך בפסח יהפך לאיסור.

התוספות (פסחים ל ע"ב, ד"ה והלכתא) **והר"ן** (פסחים ח ע"א בדפי הרי"ף) וסיעתם סוברים דהיתרא בלע הואיל ומסתכלים על שעת הבליעה, שהיתה לפני פסח. ואף שלאחר מכן יהפך לאיסור חשוב היתרא בלע, כמו קדשים, שעליהם אמרו

בגמרא שנחשבים היתרא למרות שבעתיד יהפכו להיות איסור נותר. לפי זה, בשיפודים ובתבניות אפיה של חמץ תספיק הגעלה.

אך הרמב"ן והרשב"א (ראה בר"ן שם) וסיעתם חולקים בזה וסוברים שחשיב איסורא בלע למרות שכרגע הוא היתר, כי חמץ 'שמו עליו' והוא מוגדר כחמץ גם בשעה שהוא מותר (והגדרה זו היא שתגרום לו להיאסר כשיגיע פסח), וכיון שבפסח הוא איסור גם כעת נקרא איסורא, בניגוד לקדשים, שלא רק שכעת הם היתר גמור אלא שבשעה זו שם נותר לא חל עליהם כלל. לפי זה, לא תועיל הגעלה בתבניות אפיה ובשיפודים הבלועים חמץ.

בהלכות פסח פוסק השו"ע (תנא, ד) שהשיפודים והאסכלות צריכים ליבון, הרי שפסק שבליעת חמץ מוגדרת איסורא בלע.

אלא שלכאורה השו"ע סותר את עצמו ביו"ד (קכא, ד), שם פסק:

מחבת שמטגנים בה, אף על פי שלענין חמץ בפסח די לה בהגעלה, לענין שאר איסורים צריכה ליבון.

וכן פסק באו"ח (תנא, יא):

מחבת שמטגנין בה - מותרת בהגעלה.

וכתב המשנ"ב (שם, סג) דדוקא תנור שנאפה בו החמץ בלי משקה צריך ליבון, אבל לא המחבת - דלא חיישינן שמא נתייבש השמן ונאפה החמץ ללא משקה, אלא אפילו אם נשרף ונדבק לדופן המחבת עדיין יש לחלוחית משקה שם.

אך לאחר מכן כתב המשנ"ב (סד):

אבל האגנות שאופין בו עוגות בעין, אף שמושחין תחתיו בשומן או בשמן צריכים ליבון מדינא.

הרי שהשו"ע מחלק בין שאר איסורים לחמץ בפסח בדין המחבת, משום שבמחבת בחמץ בפסח יש תרתי לטיבותא: א. יש שמן במחבת. ב. יש פוסקים הסוברים שחמץ הוא היתירא בלע. לכן פסק שמספיקה הגעלה. אך בתבניות אפיה, ששם אין שמן, פסק לחומרא דאיסורא בלע וצריך ליבון.

3. בשר וחלב

והנה יש לדון במקרים מצויים בימינו, כאשר אופים בטעות במאכל חלבי (כמו פיצה) בתבנית בשרית, האם נחשיב זאת כאיסורא בלע (בשר וחלב) או כהיתרא בלע (שהרי הבשר לחוד הוי היתרא והחלב לחוד הוי היתרא, ורק אחר כך נהפכו להיות איסור)?

בתשובת חתם סופר (יו"ד סי' קי) דן בתבנית בשרית שאינה בת יומה שנשתמש בה באור ונבלע בה חלב, האם נחשיב זאת כאיסורא בלע או כהיתרא בלע. החת"ס הסיק לקולא, הואיל והתבנית אינה בת יומה היא נותן טעם לפגם בשרי, אם כן, כאשר נבלע החלב לא נוצר איסור של בשר וחלב וסגי בהגעלה ואין צורך בליבון. וכן נפסק להלכה בפתחי תשובה (יו"ד קכא ס"ק ז), וכתב בסופו שליתר שאת יגעילנה ג' פעמים.

אך במקרה והתבנית שהשתמש בה באור היא בת יומה, ובתוך מעת לעת השתמש בה בחלב, פשיטא דהוי איסורא בלע, שהרי בלוע בתבנית איסור בשר וחלב.

ד. חידושו של שולחן ערוך הרב

אך מצינו לשו"ע הרב בהלכות פסח (תנא, יג) בקונטרס אחרון שם, שכתב:

וכן הדין בכלים שנבלע בהם שאר איסורי תורה או איסורי דרבנן על ידי האור בלבד, שצריך ללבנם יפה יפה... אבל אם נבלע בהם על ידי האור דבר היתר ואחר כך נעשה איסור - כגון שנצלה עליהם בשר לבדו שהוא היתר, ואחר כך נבלע בהם חלב - הרי הם נכשרים על ידי הגעלה. ואף על פי שטעם הבשר שנבלע בהם על ידי האור אינו נפלט מהם לגמרי על ידי הגעלה, מכל מקום אותו מועט טעם בשר הבלוע מאד בתוכם עד שאינו נפלט מהן על ידי ההגעלה, קלוש הוא מאד ואינו כדאי שיחול עליו שם חדש, דהיינו שם בשר וחלב. די להם בהגעלה כדי להפליט מהן טעם עיקר הבשר עם עיקר החלב.

הרי שהשו"ע הרב מחלק בין חמץ בפסח ובין בליעת חלב ובשר על ידי האור, דחשיב היתרא בלע, ומשמע אפילו הבליעה של שניהם היתה בתוך מעת לעת - הואיל והטעם של הבשר הבלוע הוא קלוש אין לו כח ליצור איסור של בשר וחלב, ולכן סגי בהגעלה.

ודבר זה הוא כנגד כל הפוסקים, שבליעת בשר וחלב תוך מעת לעת הוי איסורא בלע!

כנראה, שו"ע הרב למד את פסקו מתוך דברי הגמרא בע"ז מדין קדשים, ששם הגמרא אומרת שכל יום נעשה גיעול לחברו, ואע"פ שאי אפשר להוציא כל מה שבתוך הכלי, שהרי בלע על ידי האור, כתב הרשב"א (שם) שכיון שהנשאר בכלי הוא קלוש אין לו כח ליצור איסור נותר.

לכן שו"ע הרב מדמה זאת לבשר וחלב, שהרי הבשר היה בלוע קודם שנעשה איסור, וכאשר הוא בלוע הוא קלוש ואין בו כח ליצור איסור בשר וחלב בתוכו - על כן מועילה הגעלה.

אך דברי שו"ע הרב צע"ג, שהרי בקדשים נעשית הגעלה קודם זמן איסורו ולכן נקלש האיסור ואין בו כח ליצור איסור נותר. אך בבשר וחלב ההגעלה היא לאחר שהכלי בלע גם בשר וגם חלב, וכבר נוצר איסור בתוך הכלי - ועל ידי האור - ואין תועיל הגעלה?

אף על פי כן ניתן לצרף את שיטת שו"ע הרב כאשר יש ספק האם הכלי הוא בן יומו או לא, ונחשיב זאת כהיתרא בלע. אך להלכה לא נפסק חידושו זה של שו"ע הרב אלא חשיב איסורא בלע, ונצריך במקרה שנבלע בתבנית בשר ואח"כ חלב בתוך מעת לעת ליבון ולא הגעלה.

אך אם התבנית החלבית אינה בת יומה והשתמש בה על ידי האור לבשר, יש לסמוך בזה על פסק החת"ס, שבכהאי גוונא חשיב היתרא בלע ומועילה הגעלה.

ה. תשובת הרמ"ע מפאנו

לעיל הבאנו את פסק השו"ע ביו"ד (קכא, ד):

מחבת שמטגנים בה, אף על פי שלענין חמץ בפסח די לה בהגעלה, לענין שאר איסורים צריכה ליבון.

והנה, כתב הש"ך (סק"ח) שהוא כיוון שהיתירא בלע, וכן משמע בבית יוסף וכן נראה מלשון השו"ע עצמו וכן כתב בעטרת זהב. ולפי זה, גם במחבת של חלב או בשר סגי בהגעלה, כיון שהיתירא בלע.

אבל בתשובת הרמ"ע מפאנו (סי' צו) כתב שהטעם הוא:

מפני שמחבת של עכו"ם רוב תשמישן בלי מים אלא על ידי שאר משקין, כגון שמן וכדומה לו, מה שאין כן במחבת של חמץ.

והסיק הש"ך שלפי דעתו גם במחבת של חלב או בשר צריך ליבון, כיון שבלע ללא שום משקה.

ודברי הש"ך צריכים עיון גדול בהבנת הרמ"ע מפאנו.

הרמ"ע מפאנו נשאל מה הטעם שמחמירים במחבת של נכרי להצריכה ליבון יותר מקדירות שמהני בהו הגעלה, הרי בשניהם השימוש על ידי משקים! והשיב שלא הקפידה תורה אלא על האמצעי - בקדירות רוב השימוש על ידי מים והם אינם איסור, ולכן סגי בהגעלה. מה שאין כן במחבת של נכרי, שרוב השימוש הם במשקים של איסור (כגון חלב, דם ויין נסך), לכן צריך ליבון. ובחמץ בפסח, בימות השנה אין משתמשים על ידי אמצעי של איסור, לכן אין צורך בליבון².

לפי זה, לרמ"ע מפאנו ישנה הגדרה חדשה ל"תשמישו על ידי האור" - כוונתו שאין שום אמצעי של היתר בין המחבת לאיסור, ואם היה משקה (כגון יין נסך או דם), אף שהמחבת אינו יבש נחשב איסורא בלע.

---

² ובזה חולק על הרשב"א, שכתב לגבי מחבת שמשתמשים בה עם שמן, שהטעם שצריכה ליבון הוא מחמת שהשמן מתייבש, והרמ"ע מפאנו לא חושש לזה.

זאת בניגוד להבנת הפמ"ג (על הש"ך סק"ח) ברמ"ע מפאנו, שדווקא דבר שמתייבש והוא איסור (כגון חלב) בעיני ליבון, אבל במשקים אחרים שאינם מתייבשים הוי שימוש על ידי משקה ואין צורך בליבון.

לכן התקיף רעק"א (בגיליון השו"ע, שם) את הש"ך, כיצד אוסר הש"ך בבלע חלב או בשר, הרי גם לרמ"ע מפאנו נחשב היתרא בלע! ומה שהצריך הרמ"ע מפאנו ליבון הוא רק כאשר האמצעי הוא איסור, אך בחלב גם לדעתו סגי בהגעלה. ואף שהפר"ח כתב (סי' צג סק"ג) שבשר או חלב הם כמו חמץ וחשיב איסורא בלע, כתב רעק"א שבמחילת כבוד תורתו, לא דק, שחמץ שמו עליו אך בשר וחלב מקרי היתרא בלע וסגי בהגעלה. ולהדיא מבואר זה בשו"ע (או"ח תקט, ה).

החת"ס (יו"ד סי' קיא) חלק גם הוא על הש"ך וכתב בשיטת הרמ"ע מפאנו פשוט אחר. לדעתו מדובר באמצעי איסור (כגון חלב או שומן של איסור) שעלול להתייבש, בכהאי גוונא חשיב איסורא בלע. אך שאר משקים של איסור (אפילו יין נסך) חשיב בליעה על ידי משקים ואין צריך ליבון.

היוצא מדברנו, שלפי רעק"א ולפי החת"ס, כאשר מחבת בלוע חלב או בשר פשוט שנחשב היתרא בלע, ותועיל הגעלה, ולא כש"ך שהחמיר בזה. ולפי זה תועיל הגעלה בתבנית בבלעה חלב או בשר, וכל שכן אם היה הפרש ביניהם של מעת לעת.

ו. סיכום

על כן, לענין שאלת החיילים במטבחי הגנ"ש בצה"ל יש לבצע את ההכשרות כדלהלן:

• הגעלת כלים

1. לאחר ניקיון יסודי של הכלים ניתן להכשיר את רוב הכלים (סירים, צלחות, סכו"ם) באמצעות הגעלה במים רותחים המעלים בועות, מדין כבולעו כך פולטו. ויש להיזהר שכל זמן ההגעלה המים יהיו ברתחתם (בסכו"ם אפשר להקל בדיעבד גם אם נחו המים מרתחתם).

במידה ומדובר בסירים גדולים, יש למלאות את הסירים במים, להוסיף חומר פוגם ולהרתיחם עד שיגלשו מחוץ לסיר. את ידיות הכלים יש להכשיר בליבון קל או בעירוני מים רותחים.

2. כלי טיגון, כגון מחבתות ותבניות אפיה, שיש חשש שבלעו איסור על ידי האור, יש ללבנם עד שיהיו ניצוצות ניתזים מהם. בדרך כלל לא ניתן לעשות זאת, על כן אין להשתמש במחבתות ובתבניות אפיה שיש חשש שהשתמשו בהם באיסור.

3. מחבת או תבנית שבלעו בשר או חלב, נחשבים היתרא בלע ומספיקה בהם הגעלה.

4. מחבת בשרית שהשתמשו בה באור ואינה בת יומה ולאחר מכן השתמשו בה למאפה חלבי, נחשבת היתרא בלע ומספיק להגעילה.

5. מחבת בשרית בת יומה שהשתמשו בה באור ולאחר מכן, בתוך 24 שעות, אפו בה מאפה חלבי, נחשבת איסורא בלע וצריכה ליבון ברמה שניצוצות ניתזים (כיוון שמציאותית אי אפשר ללבנה, יש להחליפה באחרת).

6. מחבת שמטגנים בה על ידי שמן ויש חשש שטיגנו בה איסור, יש חשש שהשמן התייבש וצריכה ליבון חמור (וכיוון שאי אפשר, יש להחליפה).

• הכשרת תנור

7. הכשרת תנור (או טוסטר אובן) נעשית באמצעות ניקיונו באופן מוחלט והפעלתו לאחר מכן על החום המירבי במשך כחצי שעה. למעשה, קשה מאוד לנקות את התנור כראוי, ולכן גם לאחר ביצוע פעולות אלו, בשעת האפיה יש לכסות את המאכלים בנייר כסף.

• הכשרת מיקרוגל

8. לאחר המתנה של 24 שעות מאז שנטרף המיקרוגל ולאחר ניקיונו היטב, יש לחמם כוס מים עם חומר פוגם עד שירתחו המים וימלאו את חלל התא באדים, ולערוט מים רותחים על צלחת הזכוכית שבתוכו.

הטוב ביותר הוא להשתמש במיקרוגל כשהמאכלים עטופים בצורה אטומה.

• שיש

9. אסור להניח מאכל רותח או לחתוך דבר חריף על גבי שיש במטבח שלא מוחזק בכשרות. על כן, יש לכסות את השיש בנייר כסף או להכשיר את השיש לאחר המתנת 24 שעות באמצעות עירוי מים רותחים (עדיף מקנקן שגוף החימום שלו בתוכו).

• כיריים חשמליות

10. בישול על גבי הכיריים מותר, גם אם בשלו עליהם מאכל טרף, בתנאי שהן נקיות ויבשות. מאכל שבא במגע עם הכיריים עצמם, נאסר.

• כיר

11. אין להניח בכיור כלי רותח אם הכיור טרף ואין לערות מים רותחים על כלים הנמצאים בתוכו.